

УДК 614.8:502.5

Коган Я. В.

ЗБРОЯ МАСОВОГО УРАЖЕННЯ – МАНІПУЛЮВАННЯ ЧИ РЕАЛЬНА ЗАГРОЗА У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ?

У статті розглядається проблема нерозповсюдження зброї масового ураження в умовах ескалації російсько-української війни. Проаналізовано феномен пропаганди у створенні ілюзії володіння Україною хімічної та біологічної зброї та можливого володіння ядерною зброєю у найближчому майбутньому; наводяться приклади коментарів лідерів держав та (над)державних організацій.

Ключові слова: російсько-українська війна, зброя масового ураження, пропаганда, нерозповсюдження.

Постановка проблеми. Російсько-українська війна стала одним з найважливіших викликів ХХІ століття. Той факт, що офіційна ядерна країна напала на неядерну, більш того на країну, яка після розпаду Радянського Союзу відмовилася від свого ядерного арсеналу в обмін на гарантії територіальної цілісності – підриває усі міжнародно-правові норми та довіру до усіх міжнародних домовленостей.

В умовах широкомасштабної війни і щоденних втрат не тільки комбатантів, але й мирного населення, висвітлювання подій в Україні заповнили обкладинки світових газет. Питання ймовірності використання ЗМУ, як ніколи обговорюються на міжнародній арені. Попри те, що саме Росія підозрюється в бажанні переломити хід війни шляхом застосування ЗМУ, російська пропаганда звинувачує саме

Україну у намаганнях порушити усі правила міжнародно-визнаних конвенцій.

Аналіз основних досліджень. Важливість питання можливого використання зброї масового ураження у контексті російсько-української війни має супроводжуватися актуальними новинами, відомостями та цитатами офіційних осіб. Саме для цього, для більшого розуміння ситуації були залучені аналітичні матеріали новинних видань, таких як «Новий час», «Сьогодні» та «Української Правди», а також іноземних – Deutsche Welle, BBC, NewsWeek. Для більш детального огляду пропагандистських наративів, було проаналізовано статтю Володимира Путіна «Про історичну єдність руських та українців» та інші ЗМІ, підконтрольні російській владі.

Метою статті є аналіз проблеми нерозповсюдження та невикористання зброї масового ураження в контексті пропаганди, яка поширюється в умовах російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу. Війна, яка розпочалася 24 лютого 2022 року в Україні, шокувала весь світ.

Рано вранці Російська Федерація розпочала бомбардування військових об'єктів по всій території України, паралельно вводячи свої війська одразу з 5 напрямків. Ця війна з кожним своїм днем пробивала дедалі глибші грані абсурду і не залишилася осторонь навіть тема зброї масового ураження. За такий короткий час російське керівництво і пропагандисти на державних телеканалах встигли абсолютно безпідставно звинуватити українську верхівку в бажанні створити і використати проти Росії всі три види ЗМУ.

У своїй уже відомій промові за два дні до війни Володимир Путін присвятив пасаж можливостям України в ядерній сфері. Він зазначав, що Україна має усі необхідні засоби для створення своєї ядерної бомби, враховуючи її радянське минуле, а західні держави залюбки з ненависті до Росії посприяють цьому:

«З появою в Україні зброї масового ураження ситуація у світі, в Європі, особливо для Росії зміниться кардинальним чином. Ми не можемо не реагувати на цю реальну небезпеку. Тим більше, що західні покровителі можуть допомогти у появі в Україні такої зброї, щоб створити ще одну загрозу для нашої країни» [5].

Це була невимовна заява ому, що є ціла низка факторів, чому це було і є неможливим:

1. Україна є членом Договору про нерозповсюдження, до якого приєдналася одразу після підписання Будапештського меморандуму. Україна дотримується положень договору, адже з моменту підписання ні разу не було підозр щодо порушення статей ДНЯЗ. Україна віддана нормам міжнародного права, на відміну від Росії, яка щонайменше тричі порушувала Конвенцію про заборону хімічної зброї (Сирія, Скрипалі, Навальний) та порушила Будапештський меморандум. Чи буде довіра до країни та будь-яких домовленостей після таких прикладів? Більш того, що очікувати від держави, яка ввела до своєї конституції примат національного права над міжнародним? [9].

2. Україна відмовилася від ядерної зброї у 1994 році не лише тому, що на неї зазнали серйозного тиску члени світової спільноти, а й тому, що утримання своєї атомної бомби для середини 90-х здавалося непристойно дорогим задоволенням для скромної України [6]. На сьогодні питання дороговизни ще й досі актуальне.

3. Україна не хоче і не може бути ізолюваною від усього світу, якою є, наприклад, Північна Корея чи Іран. Україна цінує свою дружбу та співпрацю із Заходом і особливо зі Сполученими Штатами, які вважають питання ядерного нерозповсюдження ключовим у своїй міжнародній політиці.

Та й зрештою, Україна навіть не має запасів збагаченого урану або плутону. «В нас [в Україні – ред.] немає збагачення

урану – це головне, і в нас не переробляють ядерне паливо для отримання плутонію – тобто немає можливостей ані для уранового, ані для плутонієвого шляхів розробки ядерної зброї», – зазначила голова Одеського центра нерозповсюдження Поліна Сіновець [2].

Слід розуміти, що всі заяви російського керівництва є ні чим іншим як маніпуляцією для виправдання своїх антилюдських дій на території України. Крім того, нетлінною класикою політики Російської Федерації є принцип «дивись у чому Росія когось звинувачує і чекай на цей злочин з її боку» про що не раз уже говорив президент України Володимир Зеленський. Також президент заявляв і про можливий тактичний ядерний удар по території України у разі повного провалу так званої «спецоперації»:

«Не тільки я – весь світ, всі країни повинні хвилюватися, бо це може бути не справжня інформація, але це може бути правда... Для них життя народу – ніщо... Треба думати, не боятися, а бути готовим. Але це питання не до України, не лише до України, а й до всього світу, я думаю», – сказав Зеленський [9].

Проте, ядерна зброя є не найпопулярнішою ЗМУ у риторичі провладної структури РФ – набагато частіше вони згадують біологічну та хімічну зброю. Ще за багато років до повномасштабної війни російська пропаганда розповідала про створення цілого ланцюга біологічних лабораторій США на території України, метою яких є повне знищення росіян як нації [10]. Багатьма експертами вже було заявлено, що можливість створення такого виду біологічної зброї просто неможливо, тому що нереально налаштувати зброю тільки на знищення однієї нації. «Ці твердження – з жанру наукової фантастики! Люди надто схожі між собою на генетичному рівні, щоб щось могло нашкодити одним і не нашкодити іншим. Сучасне ДНК-

тестування може показати, у кращому разі, з якого регіону ваші предки – Європи, Центральної Африки, але не з якихось конкретних країн. Це просто нереально», – Олівер Джонс, голова факультету біонауки у Мельбурнському королівському технологічному університеті [7].

А навіть якби створення такого виду озброєння було можливе, то не зовсім ясно, як це корелюється із заявами тієї ж провладної структури РФ, що «росіяни та українці – це один народ». У своїй статті від 12 липня 2021 року Володимир Путін писав: «Нещодавно, відповідаючи у ході «Прямої лінії» на питання про російсько-українські відносини, сказав, що росіяни та українці – один народ, єдине ціле. Ці слова – не данина якійсь кон'юктурі, поточним політичним обставинам. Говорив про це не раз, це моє переконання» [1].

Як було зазначено на початку розділу – грані абсурду шукають дедалі глибше дно. Бойові гуси, качки з українських заповідників та конгокримський вірус – це лише перше, що спадає на думку при згадці про чудеса наративів російської пропаганди. Хімічна зброя поки що є найреальнішим ЗМУ, яка може бути застосована в рамках українсько-російської війни. Відповідні превентивні заяви періодично з'являються у стрічці новин з обох сторін. Росія вже застосовувала хімічну зброю, тому можуть і не гидувати використовувати її і в Україні, вважає секретар РНБО Олексій Данилов: «РФ застосовувала її свого часу в Сирії всупереч забороні всіх міжнародних інституцій щодо її використання. Ми маємо ясне усвідомлення, що вони можуть це зробити на території нашої країни. Ми повинні бути готові до цього» [3].

Таке ж занепокоєння висловлював і Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг, який зазначав: «Ми стурбовані частково тому, що бачимо риторику і бачимо, що Росія намагається створити якийсь привід, звинувачуючи Україну, США та союзників по НАТО у

підготовці до застосування хімічної та біологічної зброї» [4].

Росія вже застосовувала в Україні деякі види забороненої зброї, наприклад, фосфорні боеприпаси та касетні бомби – і єдине, що може зупинити Путіна – це розуміння стовідсоткового сильного удару від НАТО.

Висновки. Можна зробити висновок, що війна в Україні, розв'язана Російською Федерацією, безумовно стала болючою точкою для системи нерозповсюдження в ХХІ столітті. Росія відчинила скриньку Пандори, демонструючи впевненість, що погрожуючи ядерною зброєю світу, можна робити все, що заманеться. Приклад для неядерних держав, що тільки ядерна зброя може гарантувати цілісність держави. Тільки колективні санкції та повна ізоляція Росії можуть стримати катастрофу.

У той же час, занепокоєння викликає і питання гіпотетичного застосування хімічної зброї і тут ситуація поки що навіть більш напружена, адже РФ вже не раз була звинувачена у її використанні – тобто ніхто не може скасовувати чергового удару таким озброєнням уже в новій кон'юктурі.

Використання хімічної зброї може стати інструментом демонстрації того, що Російська Федерація готова йти до кінця, і що наступним кроком може стати ядерна бомба. У використанні біологічної зброї віриться найменше, у зв'язку з тим, що наслідки непередбачувані, й контролювати розповсюдження буде неможливо, але й заперечувати повністю теж не можна, адже від початку війни помічається, що дії Росії стохастичні. Отож, її рішення щодо використання біологічної, і ядерної зброї так само непередбачувані, як і її рішення розв'язати війну.

Список використаної літератури:

1. Владимир Путин. Об историческом единстве русских и украинцев. 2021. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/66181>

2. Ерман Г. Чи може Україна повернути ядерний статус і якою буде ціна. BBC. 2022. URL: https://www.bbc.com/ukrainia/n/features1k0f4EBWi014mIHISAfERQhUCnpay_IzbmlFcSWF
 3. Новое Время. «Может коснуться жителей стран НАТО». Столтенберг считает, что Россия создает предлог для химической атаки. 2022. URL: <https://nv.ua/world/geopolitics/voyna-v-ukraine-nato-schitaet-cto-rf-sozdaet-predlog-dlya-himicheskoy-ataki-poslednie-novosti-50228059.html>
 4. Новое Время. Украина должна быть готова к применению Россией химического оружия. 2022. URL: <https://nv.ua/ukraine/events/rossiya-mozhet-primenit-himicheskoe-oruzhie-zayavil-danilov-50230395.html>
 5. Рощина Е. Путин заявил, что не может не реагировать на ядерную угрозу со стороны Украины. Украинская правда. 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2022/02/21/7324867/>
 6. Сегодня. Кравчук считает, что Украина финансово не сможет содержать ядерное оружие. 2014. URL: <https://politics.segodnya.ua/politics/kravchuk-schitaet-cto-ukraina-finansovo-ne-smozhet-soderzhat-yadernoe-oruzhie-576343.html>
 7. BBC. Москва заявила о разработке в Украине биологического и химического оружия. Что не так с этим обвинением? 2022. URL: <https://www.bbc.com/russian/news-60709478>
 8. DW. Путин подписал законы о приоритете конституции над международным правом. 2020. URL: <https://www.dw.com/ru/putin-podpisal-zakony-o-prioritete-konstitucii-nad-mezhdunarodnym-pravom/a-55872285>
 9. DW. Зеленский: Путин может применить тактическое ядерное оружие. 2022. URL: <https://www.dw.com/ru/zelenskij-putin-mozhet-primenit-takticheskoe-jadernoe-oruzhie/a-61492415>
 10. Palmer E. U.S. Biological Weapons in Ukraine—Separating the Facts from the Fiction. 2022. URL: <https://www.newsweek.com/us-biological-weapons-ukraine-labs-germ-warfare-1685956>
- Kogan J. V.** – student of the Faculty of International Relations, Political Science and Sociology of the Odesa I. I. Mechnikov National University.
- The Question of the Possible Use of Weapons of Mass Destruction in the Russian-Ukrainian War*
- The article considers the place and significance of the Russian-Ukrainian war in the context of the issue of non-proliferation of weapons of mass destruction. The role of Russian propaganda in creating the illusion of Ukraine's possession of chemical and biological weapons and possible possession of nuclear weapons in the near future is analyzed; examples of country leaders' statements and (supra)state organizations are given.*
- Key words:** Russian-Ukrainian war, Vladimir Putin, weapons of mass destruction, propaganda, non-proliferation
- Рекомендовано до друку**
к. політ. н., доцентом Гергієвою В. О.
- Стаття надійшла 20.04.2022*